

Fonteinkeerk, 27 maart 2022 (Bronnen van leven)
Lezing: Johannes 15:1-8

In een van zijn vele boeken vertelt Anselm Grün dat hij aan mensen met een burn-out dikwijls vraagt naar het spel dat men als kind het liefst speelde, waar men helemaal in opging. Wat dan bovenkomt, kan ook in het volwassen leven van een mens richting geven en houvast bieden. Het is de vraag naar jouw persoonlijke bron of bronnen: wat maakt jou blij, wat geeft je weer moed, wat helpt jou om jezelf en de wereld even te vergeten? Als kind vond ik het fijn om op een mooie voorjaarsdag op mijn rug in het gras te gaan liggen, om te kijken naar de wolken die langs dreven. Mijn vriendjes vonden er niets aan, hadden er het geduld niet voor, maar ik kon dat uren volhouden. En nog steeds vind ik het fijn om op mijn balkon naar de wolken te kijken, vooral als die door de ondergaande zon worden beschenen. Ik word er rustig van, ik word er blij van, ik kom weer op adem. Je eigen bronnen zorgen ervoor dat je weer even tot jezelf komt, dat je jezelf niet in een korset van onwaarachtigheid perst, dat je je geen manier van werken laat opdringen die jou leegzuigt. Maar dan moet je wel weten wat authentiek in jou is, wat jou uiteindelijk voedt en draagt, wat jouw persoonlijke bronnen zijn.

Afgelopen donderdag stond er weer zo'n deprimerend artikel in mijn krant over de onverbiddelijke voortgang van de ontkerkelijkheid in Nederland. Zo'n 20 jaar geleden dachten we nog dat mensen die de kerk verlieten vaak nog wel een vorm van spiritualiteit overhielden: ze bleven rekening houden met hogere doelen en een hogere macht, en bleven behoefte hebben aan bezinning, rituelen en verstillings. Uit het laatste onderzoek blijkt dat naast de kerkelijkheid nu ook de spiritualiteit in Nederland aan het dalen is. Blijkbaar moet je, om gevoelig te zijn voor spiritualiteit, toch een min of meer religieuze opvoeding hebben gehad, anders mis je de antenne ervoor. In het artikel wordt aan de onderzoekers gevraagd of mensen daar nou gelukkiger van worden, van het vaarwel zeggen van geloof en spiritualiteit. Het antwoord is uiteraard tweeledig. Door het afleggen van een godsdienstig kader, met alle normen, waarden en verplichtingen die erbij horen, ervaren mensen meer vrijheid, en vrijheid kan zeker bijdragen aan geluk. Maar dóór die grotere vrijheid moeten mensen méér op zoek naar hun persoonlijke houvast. Een religie geeft aan gelovigen een prachtig systeem van normen, waarden en geloofsovertuigingen mee, waar mensen veel zekerheid en houvast aan kunnen ontleenen. Buiten kerk en geloof moet de moderne mens zelf de zin van het leven formuleren en zelf ontdekken wat moed en houvast en vertrouwen geeft. Wat zijn jouw persoonlijke bronnen van leven: daar moet de seculiere mens in een zekere eenzaamheid zelf naar zoeken. "Ik ben de ware wijnstok," zegt Jezus, waarbij Hij zichzelf aanbiedt als Bron van leven. Het is denkbaar dat Jezus met deze woorden verwijst naar Jesaja 5. In Jesaja 5 wordt Israël vergeleken met een wijngaard. God heeft er alles aan gedaan om er een goede, vruchtbare wijngaard van te maken, en God verwachtte goede vruchten en een mooie oogst. Maar helaas: dat viel bitter tegen. Het is denkbaar dat de evangelist Johannes met deze woorden een venijnige prik uitdeelt aan het Joodse geloof, zoals Johannes wel vaker venijnige dingen zegt over de Joden en hun geloof. Het evangelie van Johannes werd rond het jaar 100 geschreven, in een tijd waarin de spanningen tussen Joden en christenen begonnen op te lopen. Waarschijnlijk vormen de speldeprikken van Johannes een weerspiegeling van die oplopende spanningen. Veel belangrijker is, dat Johannes met deze "Ik ben"-uitspraak wil laten zien wie Jezus is.

Er staan in het Johannesevangelie zeven "Ik ben"-woorden, waarvan "Ik ben de goede herder" de bekendste is. "Ik ben het brood des levens" en "Ik ben de ware wijnstok" zijn twee andere woorden uit deze reeks, die we altijd bij het delen van brood en wijn in gedachten mogen houden. Met deze "Ik ben"-woorden vertelt Jezus wie Hij ten diepste is. Ze verwijzen naar de Naam waarmee God zich bekendmaakt aan Mozes, in het verhaal van de brandende braam-

struik: “Ik ben die Ik ben.” Sommigen hebben deze Naam uitgelegd als een herderlijke verklaring: “Ik ben met jullie, Ik zal er voor jullie zijn, altijd en overal.” God maakte deze Naam wáár in de wijze waarop Hij in de woestijn voor zijn volk uittrok, in zijn trouw aan Israël door alles heen. In de woorden en daden van Jezus komt deze liefdevolle zorg voor mensen opnieuw tot uiting. Gods trouw wordt zichtbaar in Jezus. Daarom stelt Jezus zich voor met de Naam van God: “Ik ben”. Hij verlost mensen van hun verleden, geneest zieken, spreekt mensen zonder eigenwaarde aan op hun kracht, zet verloren mensen weer op het spoor van hun bestemming. Bij Hem gaan de mensen boven alles.

“Ik ben de ware wijnstok.” Jezus brengt, namens heel Israël en namens heel de wereld, de vruchten voort die de wereld nodig heeft. Hij biedt zich aan als onze levensbron. En wij kunnen, als wij leven in zijn Geest, ranken worden aan deze wijnstok. Ook wij kunnen dus vruchtbaar zijn, maar dan moeten we ons laten voeden door de liefde en de woorden van Jezus. Misschien hoef je daar niet eens gelovig voor te zijn; ieder mens die ervoor kiest om vrijuit te leven vanuit liefde, komt in de buurt, komt in de richting van Jezus.

En zo komen we weer terug bij de vraag: wáár haal jij je voeding vandaan, wat is de bron van waaruit jij leeft? Hoe kom jij aan je innerlijke kracht, je doel in je leven, je zingeving en je menselijke waardigheid? Ieder mens krijgt bij haar of zijn geboorte bronnen mee, die we aan kunnen boren om er ons leven vorm mee te geven. Onze ouders geven, door hun opvoeding en manier van leven, bronnen aan ons door. En later vinden we zèlf bronnen, waarmee we dichterbij ons zelf kunnen komen, meer zicht krijgen op de weg die we gaan. De woorden van en de verhalen over Jezus vormen in ons bestaan óók zo’n levensbron: woorden die ons oproepen om met liefde naar onszelf en anderen te kijken, verhalen die zicht geven op een nieuwe wereld met nieuwe mensen. Maar we laten onze bronnen maar al te vaak dichtslippen, of we boren ze niet aan. Te vaak laten we ons door de verwachtingen van anderen regeren, en laten we ons leiden door angst, door verlangen naar erkenning. We passen ons aan, we voegen ons naar wat hoort of moet, of naar wat we denken dat hoort of moet. En zo raken we meer en meer van onszelf verwijderd, totdat een burn-out ons tot de orde roept. We verliezen onze eigenheid, onze individualiteit, omdat we tenslotte niet meer weten wie we wèrkelijk zijn.

“Ik ben de wijnstok die leven geeft, en jullie mogen de ranken zijn.” Er wordt ons een woord verteld, het woord van het Koninkrijk: er is een andere wereld op komst, en wij kunnen daar, door ànders te leven, nú al in wonen, als we leven vanuit de liefde in plaats van de angst, als we leven met geopende, gevende handen in plaats van met graaiende vingers of met gebalde vuisten. Als we onszelf blijven voeden met dát woord, dan kunnen we andere mensen worden, dan kunnen we uitgroeien tot inwoners van Gods Koninkrijk, en zó onszelf weer vinden. Soms ben ik bang dat wij ons als christenen zo verregaand hebben aangepast aan de cultuur om ons heen, dat we op geen enkele manier nog iets van een andere wereld laten zien, dat de verfrissende tegenstem tot zwijgen is gebracht. Maar in dat deprimerende artikel in de krant las ik dat kerkelijk betrokken mensen zich veel méér dan anderen inzetten voor de samenleving, zich veel vaker als vrijwilliger inzetten voor anderen. Dat vind ik dan weer een mooi bewijs dat het nog altijd werkt: het leven van Jezus blijft mensen inspireren!

Wij, mensen, moeten steeds weer op zoek gaan, naar de bronnen die leven geven. Toch een rijkdom, dat we in de kerk een plek vinden waar ons de Bron wordt aangereikt!
“Ranken zijn er vele, één is de stam, wijnstok van het leven...”